

Keltezés: _____

Név: _____

ANYANYELV FELMÉRŐ

IV. osztály

Leglustább madarunk, a kakukk?

A kakukk hangjáról kapta nevét. A madár gerle nagyságú, hosszú farkú, sötétszürke, sárga lábú, vörös szemű fajta. A madarak közül ő az egyetlen élősködő, úgynevezett költésparazita. Hogy miért alakultak ki, és hogyan változtak a szokásai, erről olvashatsz cikkünkben.

Kérdések-válaszok

A népiesen kukókának nevezett madár (neve a latin *Cuculus canorus* elnevezésből ered) fura szokásairól híres. Ezek közül a legismertebb, hogy tojását más madarak fészkébe rakja. Hogy miért van szüksége a kakukknak erre a körülményes eljárásra ahhoz, hogy fiókáit másokkal neveltesse fel? A kakukk – költöző madár lévén – előbb indul telető útjára, mint ahogy fiókája életképesse válna. A szaporodási időszak letelte után a felnőtt madarak megkezdik vándorútjukat, és fiókáikat sorsukra hagyják. Egy fészekbe mindig csak egy tojást tojnak, de pár napos időközökkel a tojásrakásra akár 15-20 fészket is használnak. A fiókák első telüket itthon töltik, és csak a második évben indulnak el első vándorútjukra. Nem nevelőszüleikkel repülnek, hanem “igazi” szüleik költözési útvonalát követve jutnak el az afrikai teletőhelyükre.

Miért kakukktojás a kakukk tojása?

A kakukk tojása a törzsfejlődés során alkalmazkodott a gazdamadarak tojásaihoz, így a fészket rakó gazdamadár nem ismeri fel azt a saját tojásai között. A leggyakoribb kakukkot keltető gazdamadarak: a cserregő nádiposzáta, a réti pityer és az erdei szürkebegy. A kakukk azonban más módon is kicselezi a kiszemelt gazdamadarat. Tudja, hogy az ő fiókája egy nappal a többiek előtt fog kibújni a tojásból. Ez az egy nap egy fióka életében nagyon hosszú idő, ez már elég ahhoz, hogy a kakukk erősebb legyen a fészekben kikelő többi fiókánál. Emellett jóval nagyobb testalkatú is, mint az, aki kikölti, így erőfölénye is nyilvánvaló. A kikelt fióka előbb-utóbb vagy a tojásokat vagy a mellette élő fiókákat túrja ki a fészekből, így egyedüli fióka marad. Az élelmet hozó gazdamadár egyedül őt eteti. Néhány kutató a közelmúltban kiderítette, hogy a már kész tojását a kakukk képes egy napig visszatartani, ezért fiókája (a testen belüli magasabb hőmérséklet miatt) hamarabb kifejlődik, ezért bújik ki korábban a tojásból. Ez is a kiváló alkalmazkodás példája ehhez, a költésparazitának nevezett, életmódhoz.

Érdekes még, hogy a kakukk tojója két színváltozatban is előfordul. Tollazata világos, hátán

szürkés-kék színű, csíkozott alsó része hasonlít a karvalyéra. Lehetséges, hogy ez is a hasonulás egy formája, amivel a kakukk elijeszti a kisebb madarat a fészkeről, hogy saját tojását belerakhassa. Tudtad, hogy a kakukktojás névre hallgató játék is a madár szokásai miatt kapta nevét? A több helyes, és egy helytelen választ adó kvízzjátékokat kakukktojás-játéknak nevezzük.

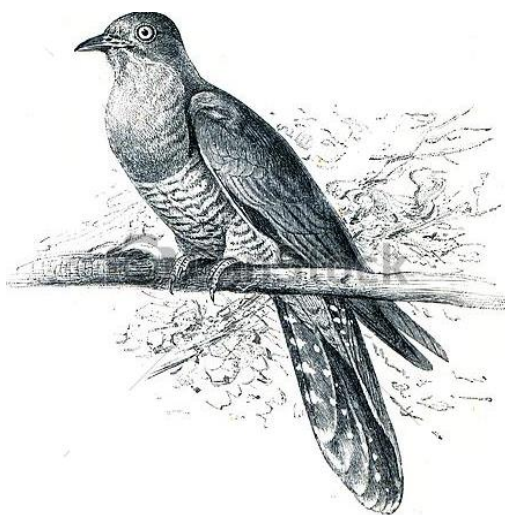
Régebben a tövisszúró gébics is a gazdafajok közé tartozott, de mára a kakukk – e csata veszteseként – már nem rakja tojásait az ő fészkébe. Körülbelül egy évszázaddal ezelőtt menekült meg a tövisszúró gébics a kakukk élősködésétől, annak köszönhetően, hogy megtanulta felismerni a kakukk tojását.

Miért etetik a gazdamadarak a kakukkfiókát?

Ha a tojás bent marad a fészkekben, akkor a kakukknak már csak egy dolgot kell megoldania: el kell fogadtatnia a fiókát is a mostohaszülővel. Hogy valósítja ezt meg? A kakukk számos olyan trükköt fejlesztett ki, mellyel a mostohaszülőket az utógdondozásra készíti. Például a kakukkfióka kéregető hangja különleges, nem hasonlít a gazda saját fiókái hangjára, de olyan hatást vált ki a mostohaszülőknél, amivel a saját fiókáknak járó összes táplálékot az egyedül növekvő kakukkfiókanak adja. A magyarországi gazdamadarak nem képesek felismerni a parazita fiókát, viszont egyes ausztráliai kakukkfajok gazdái erre már képesek, s elhagyják az ilyen fészket. Egy kutatócsoportnak sikerült lefilmeznie azt is, ahogy a madár-szülők eltávolítják a fészkekből az élősködő kakukkfiókát. Ez is jó példa arra, hogy milyen leleményes megoldások születhetnek a versenyfutás újabb fejezeteként.

SZÓMAGYARÁZAT: parazita= élősködő

(forrás: www.mimicsoda.hu)

1. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Miről kapta a kakukk a nevét?

- a. egy ligetről
- b. hangjáról
- c. tollazatáról

3 pont/ ... pont

2. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Milyen méretű a kakukk?

- a. karvaly nagyságú
- b. gébics nagyságú
- c. gerle nagyságú

3 pont/ ... pont

3. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Milyen színű a kakukk?

- a. sötétszürke
- b. sárga
- c. vörös

3 pont/ ... pont

4. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Hogyan nevezik népiesen a kakukkot?

- a. Cuculus canorus
- b. kukóka
- c. parazita

3 pont/ ... pont

5. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Miért van szüksége a kakukknak arra, hogy más madárral neveltesse fel fiókáit?

- a. nem tud fészket rakni
- b. tojásai nem bírják meg a súlyát
- c. előbb indul telető útjára, mint ahogy fiókája életképessé válna

3 pont/ ... pont

6. Társíts összehúzással a szöveg alapján, majd töltsd ki a táblázatot!

Milyen madarokról olvastál a szövegben?

1. réti	a. szürkebagoly
2. erdei	b. gébics
3. cserregő	c. pityér
4. tövisszúró	d. nádiposzáta

1.	2.	3.	4.

4 pont/ ... pont

7. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Mit jelent a szöveg alapján a „költésparazita” kifejezés?

- a. más madárral költeti ki a fiókáit
- b. fészke tele van tetvekkel
- c. élősködők lepik ell a tollazatát

3 pont/ ... pont

8. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Mit jelent a szöveg alapján a „gazdamadár” kifejezés?

- a. olyan madár, aki vendégül lát másokat
- b. olyan madár, aki kikölti és felneveli a kakukk fiókáját
- c. olyan madár, aki a gaz közzé rakja a fészket

3 pont/ ... pont

9. Karikázd be a mondat folytatásának betűjelét!

A kakukktojás névre hallgató játék...

- a. a madár hangjáról kapta a nevét.
- b. a madár szokásai miatt kapta a nevét.
- c. a madár színe miatt kapta a nevét.

3 pont/ ... pont

10. Karikázd be a mondat folytatásának betűjelét!

A kakukkfióka kéregető hangja különleges,

- nem hasonlít a gazda saját fiókái hangjára.
- bármilyen hangot tud utánozni.
- tökéletesen azonosul a gazda saját fiókái hangjával.

3 pont/ ... pont

11. Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő szavakkal, a szöveg alapján!

A kakukk tojása a törzsfajlás során alkalmazkodott a _____
tojásaihoz.

A kakukkfióka jóval nagyobb, mint az a madár, amelyik kikölti, így
_____ is nyilvánvaló.

A kakukk tojója _____ színváltozatban is előfordul.

3 pont/ ... pont

12. Döntsd el, hogy igazak (I) vagy hamisak (H) az alábbi kijelentések.

A kakukk tollazata hasonlít a karvalyéra. _____

A magyarországi gazdamadarak képesek felismerni a parazita fiókát. _____

2 pont/ ... pont

13. Döntsd el, hogy igazak (I) vagy hamisak (H) az alábbi kijelentések.

A kakukk számos trükkel cselezi ki a kiszemelt gazdamadarat. _____

A kakukkfióka hangjával éri el, hogy a mostohaszülők az összes táplálékot neki adják. _____

2 pont/ ... pont

14. Egészítsd ki a mondatot a megfelelő szavakkal!

A kakukk egy fészekbe _____ tojást tojik, de pár napos eltéréssel a tojásrakásra _____ fészket is használ.

2 pont/ ... pont

15. Írj a kakukk nevében levelet egy gazdamadárnak, melyben bemutatkozol, megkéred, hogy vigyázzon a fiókádra, elmondod miért van erre szükség!

---

10 pont/ ... pont

Elérhető pontszám: 50 pont

Elért pontszám: _____ pont

Minősítés: J*=50 pont

J = 41-49

Jó = 31-40

E = 16-30

Et = <16

JAVÍTÓKULCS/ TELJESÍTMÉNYLEÍRÓ

A felmérő célja az alábbi alapkompenciák, illetve sajátos kompetenciák mérése:

ALAPKOMPETENCIÁK

3. Az írott szöveg megértése különböző szövegkörnyezetben
4. Írásbeli szövegalkotás különböző kommunikációs helyzetekben

SAJÁTOS KOMPETENCIÁK**3. Az írott szöveg megértése különböző szövegkörnyezetben**

- 3.1. Egyszerű következtetések levonása olvasott szövegek alapján
3.4. Az irodalmi és ismeretterjesztő szöveg iránti érdeklődés tanúsítása

4. Írásbeli szövegalkotás különböző kommunikációs helyzetekben

- 4.1. Egyszerű funkcionális szövegek alkotása

1. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Miről kapta a kakukk a nevét?

- a. egy ligetről
 b. hangjáról
c. tollazatáról

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

2. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Milyen méretű a kakukk?

- a. karvaly nagyságú
b. gébics nagyságú
 c. gerle nagyságú

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

3. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!*Milyen színű a kakukk?*

- a. sötétszürke
 b. sárga
 c. vörös

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

4. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!*Hogyan nevezik népiesen a kakukkot?*

- a. Cuculus canorus
 b. kukóka
 c. parazita

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

5. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!*Miért van szüksége a kakukknak arra, hogy más madárral neveltesse fel fiókáit?*

- a. nem tud fészket rakni
 b. tojásai nem bírják meg a súlyát
 c. előbb indul telelő útjára, mint ahogy fiókája életképesé válna

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

6. Társíts összehúzással a szöveg alapján, majd töltsd ki a táblázatot!

Milyen madarokról olvastál a szövegben?

1. réti	a. szürkebagoly
2. erdei	b. gébics
3. cserregő	c. pityér
4. tövisszúró	d. nádiposzáta

1.	2.	3.	4.
c	a	d	b

Pontszám:	Teljesítmény:
4	4 helyes válasz
3	3 helyes válasz
2	2 helyes válasz
1	1 helyes válasz
0	Nincs helyes válasz/nem jelölt választ

7. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Mit jelent a szöveg alapján a „költésparazita” kifejezés?

- a) más madárral költeti ki a fiókáit
- b. fészke tele van tetvekkal
- c. élősködők lepik ell a tollazatát

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

8. Karikázd be a helyes válasz betűjelét!

Mit jelent a szöveg alapján a „gazdamadár” kifejezés?

- a. olyan madár, aki vendégül lát másokat
- b) olyan madár, aki kikölti és felneveli a kakukk fiókáját
- c. olyan madár, aki a gaz közzé rakja a fészket

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

9. Karikázd be a mondat folytatásának betűjelét!

A kakukktojás névre hallgató játék...

- a. a madár hangjáról kapta a nevét.
- b. a madár szokásai miatt kapta a nevét.
- c. a madár színe miatt kapta a nevét.

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

10. Karikázd be a mondat folytatásának betűjelét!

A kakukkfióka kéregető hangja különleges,

- a. nem hasonlít a gazda saját fiókái hangjára.
- b. bármilyen hangot tud utánozni.
- c. tökéletesen azonosul a gazda saját fiókái hangjával

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Bekarikázza a helyes választ.
2	Egyetlen pontot sem karikáz be.
1	Bekarikázza az egyik rossz választ.
0	Két vagy három pontot is bekarikáz.

11. Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő szavakkal.

A kakukk tojása a törzsfajlás során alkalmazkodott a gazdamadarak tojásaihoz.

A kakukkfióka jóval nagyobb, mint az a madár, amelyik kikölti, így erőfölénye is nyilvánvaló.

A kakukk tojója két színváltozatban is előfordul.

Pontszám:	Teljesítmény:
3	Helyesen egészít ki 3 mondatot.
2	Helyesen egészít ki 2 mondatot.
1	Helyesen egészít ki 1 mondatot.
0	Egyetlen mondatot sem egészít ki helyesen./ Nem ír választ.

12. Döntsd el, hogy igazak (I) vagy hamisak (H) az alábbi kijelentések.

A kakukk tollazata hasonlít a karvalyéra. __I__

A magyarországi gazdamadarak képesek felismerni a parazita fiókát. __H__

Pontszám:	Teljesítmény:
2	Helyesen értelmez 2 mondatot.
1	Helyesen értelmez 1 mondatot.
0	Egyetlen mondatot sem értelmez helyesen./ Nem ír választ.

13. Döntsd el, hogy igazak (I) vagy hamisak (H) az alábbi kijelentések.

A kakukk számos trükkel cselezi ki a kiszemelt gazdamadarat. ___I___

A kakukkfióka hangjával éri el, hogy a mostohaszülők az összes táplálékot neki adják. ___I___

Pontszám:	Teljesítmény:
2	Helyesen értelmez 2 mondatot.
1	Helyesen értelmez 1 mondatot.
0	Egyetlen mondatot sem értelmez helyesen./ Nem ír választ.

14. Egészítsd ki a mondatot a megfelelő szavakkal!

A kakukk egy fészekbe mindig csak egy/egy/1 tojást tojik, de pár napos eltéréssel a tojásrakásra 15-20/ 15 vagy 20 fészket is használ.

Pontszám:	Teljesítmény:
2	Helyesen egészít ki 2 hiányos részt.
1	Helyesen egészít ki 1 hiányos részt.
0	Egyetlen hiányos részt sem egészít ki helyesen./ Nem ír választ.

15. Írj a kakukk nevében levelet egy gazdamadárnak, melyben bemutatkozol, megkéred, hogy vigyázzon a fiókádra, elmondod miért van erre szükség!

Pontszám:	Teljesítmény:
10	A levél szerkezete: megszólítás, bemutatkozás, levélírás céljának megfogalmazása legalább 2 összefüggő mondatban, elköszönés, aláírás. (legkevesebb 5 kritérium betartása)
8	A levél szerkezete: 4 kritérium betartása
6	A levél szerkezete: 3 kritérium betartása
4	A levél szerkezete: 2 kritérium betartása
2	A levél szerkezete: 1 kritérium betartása
0	Egyetlen kritériumot sem tart be

FELADATOK TELJESÍTÉSE:

Feladatok száma:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hány tanuló érte el a maximális pontszámot:															

MINŐSÍTÉSEK MEGOSZLÁSA:

Minősítés:	J	JÓ	E	Et
Tanulók száma:				